

Kass János (b) grafikusművész átveszi Pozsgay Imre (j) kulturális minisztertől a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze kítüntetést. Budapest, 1977. március 31. MTI Fotó: Tóth István Csaba

Göncz Árpád (b) köztársasági elnök átadja a Kossuth-díjat Kass János (j) Munkácsy Mihály-díjas grafikusművésznek, Kiváló Művésznek. Budapest, 1999. március 15. MTI Fotó: Illyés Tibor

Orosz István

FÉNYUDVARBAN

KASS JÁNOS MAGYAR ÖRÖKSÉG-DÍJAS

Könyvművészként, könyvillusztrátorként ismerik, ismertük legtöbbször Kass Jánost. Generációk nőttek föl a rajzain, még ha nem is mindenki tudta, hogy amikor olvasókönyveket és versesköteteket, antológiákat és történelmi regényeket lapozgatott, Kass János képei tették teljesebbé az élményt. Pedig a könyvillusztráció – egy interjúban fogalmazott így – csupán a „jéghegy csúcsa” volt. Amikor az Iparművészeti Főiskolára kerülve először találkoztunk, már ismertem plakát- és bélyegterveit, amikor rajzfilmmel kezdtem foglalkozni, már tudtam, hogy az első európai computer-animáció, a John Halassal együtt forgatott *Dilemma* az ő terve alapján készült, kiállításain járva láthattam kerámiáit, plasztikáit, festményeit, fotóalbumokat lapozva kontrasztos fényképsorozataira bukkantam, közös nyomdász barátunk műhelyében belelapozhattam önálló rézkarcaiba, és legutóljára, már felnőttként megismerhettem az írásait is. *„Ma a művész ismét hasonló a reneszánsz mesterekhez. A korak ilyen vagy olyan formában szükségére van rá. Mindenhez kell értenie, mindenről kell tudnia. A tudomány egyre inkább specializálódik és csak részterületeket képes átfogni. A művésznek mindent látnia kell és fel kell készülnie minden feladatra Leonardóhoz hasonlóan.”*

Naiv szándék fél évezreddel Leonardo után reneszánsz eszmények szerint élni? Kass megpróbálta. Nem csak alkotóként, tanárként is teljes a pályája. Maga volt a kulturális kontinuitás. Magától értetődő természetességgel mesélte tovább, amit Mórától, Móricztól, Kassáktól hallott, Buday, Vasarely, Szalay Lajos társaságában tapasztalt. Ablak volt a világra. Kass-rajzokon át üzent haza Faludy és Határ Győző, s olykor úgy éreztük, kézszerítésével Dürer, Gutenberg és Misztófalusi Kis Miklós keze melegét adta tovább a tanítványoknak. Magyarként is az Univerzum polgára volt. 1957-es *Szent Sebestyén*ével az elsőként siratta el a forradalmat, a *Cantata profana* térdre roskadó, kiontott belű csodaszarvas rajzával

pedig megteremtette és felmutatta a szenvedő országot, a megalázott hazát emblémáit. Meseillusztrációkat rajzolva a mindenség ablakait nyitogatta, a *Tragédia* kísérőrajzaihoz a relativitáselméletet, a *Kékszakállú* illusztrálása közben a mítoszok egyetemes szimbolikáját tanulmányozta, s diákmunkákat korigálván az Őszövésséggel példálózott. Gazdag élete valós és jelképes utazások sűrű szövete volt, mégis, ha megjelent valahol, oly odafigyelő teljességgel volt ott, mint a bölcs szemlélődés tollrajz kontúrájába öltözött, önarcmássá váló *Szent Ference*. Úgy éreztem, egyetlen versenytársa az idő. Ha eljött egy kiállításomra, bántott a lelkiismeret: miért is nem rajzol a képek nézegetése, elemző bírálata helyett; de ha nem hívtam, azonnal megtudta és küldött egy lapot. Aki látott már Kass kézírását, tudja, hogy a levelei is önálló grafikák voltak, spontán, képkeretbe való kalligráfiai remeklések.

Az a legendás bal – Puskás lába és Kass keze! Egy évben születve egyszerre váltak jelképpé. Úgy képzelem, a rajzolás jobb kézzel is ment volna neki, mondjuk úgy, mint egy nagy magyar grafikusnak, de ballal úgy csinálta, ahogyan csak egy Kass tudta. A könnyű kézzel megrajzolt, mintegy odavetett vonalak csak a felszínét karcolták valaminek, csupán a dimenziókat jelölték ki, összekötve a látott valóság csillagrendszerének elemeit, azért, hogy sejtessék a látható világ mögötti tartomány sötét, álom-mély tömbjét. A „látható” Kass is zavarba ejtően gazdag volt, megejtő formaművészete, átgondolt jelképvilága, kompozícióinak öntörvényű geometriája, rafinált ritmusvilága, bravúros zenei építkezése mind-mind, akár külön is jelentős művészt láttattak, a lényeg azonban mélyebben volt. Mindegyik vonala kapcsolódott a valaha húzott összeshez, a népművészet szikár indáihoz, a perspektivisták rafinált térhálózatához, a posztmodernnek transzparens kérdőjel-kacsaringóihoz. Kass toll- és ecsetvonásai a gondolatok és a sejtelmek, az eszmék és az ábrándok műtermi ellenpróbái.

Orosz István:
Kass táskája

Kass János sárospataki kiállításának
bejáratánál, 2003. december.
Fotó: Bánki Vera

Egy laudációban illene részletesen felsorolni minden iskolát az Iparművészetitől a Képzőművészetin át a lipcsei könyvművészeti főiskoláig, az összes kiállítást, Londontól Párizson át Szegedig, minden illusztrált könyvet a *Don Quijotétól* a *Toldin* át az ábécés könyvekig, a jeles kompániákat a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiától a szegedi díszpolgárok körén át a tanítványokkal közös asztaltársaságig, és persze valamennyi kitüntetést

a Munkácsy-díjtól a lipcsei aranyérmén át a Kosuth-díjig. És most itt a Magyar örökség-díj! Kass János életműve sokak számára példa volt eddig is, mérce, része annak a szellemi fundamentumnak, amely tájékozódni és igazodni segített. Igen: magyarként is, európaiként is, emberként is. Őszintén hiszem, hogy a mostani elismerés révén a gazdag kassi életmű és szeretetre méltó alkotója újra a figyelem fényudvarába kerül.

Tandi Lajos, Kass János és Botka László szegedi polgármester a Korzó Zeneházban, 2008. január 22.

Kass János-portré.
Fotó: Kaiser Ottó

IN HIS AURA

'The oeuvre of János Kass has already acted as an example for many, a standard, part of the mental foundation that helps them to find their bearings,' said István Orosz in his address at the awarding of the Hungarian Heritage prize. Orosz highlighted the continuity of Kass's work, which was most typical of its creator: with self-explanatory unaffectedness he recounted what he had heard from the writers Móra, Móricz, Kassák, what he had experienced in the company of Buday, Vasarely, and Lajos Szalay. He was a window onto the world. Kass's drawings were missives for Faludy and Győző Határ, and sometimes we pupils felt that with a handshake he would transmit the warmth of the hand of Dürer, Gutenberg, or Miklós Tótfalusi Kis. Even as a Hungarian he was a citizen of the universe. With his Saint Sebastian of 1957 he was one of the first to mourn the revolution, and with his drawing of the *Cantata profana's* magic stag, collapsing on its knees with innards spilling out, he created and displayed an emblem of the suffering country, the humiliated homeland. His rich life was a dense fabric of actual and symbolic journeys, and yet if he appeared somewhere, he was present with the same observant fullness as his picture of Saint Francis, who becomes his self-portrait in the contours of a pen-and-ink drawing of wise contemplation. (...) Every line was linked to all the others, to the sinuous tendrils of folk art, to the refined spatial network of perspectives, to the transparent question-mark meanderings of the post-moderns. Kass's pen- and brush-strokes are the workshop verification of presentiments, ideas, and whims. The Hungarian Heritage Prize is a recognition of the wealth of Kass's oeuvre, in respect of the artist.